

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ ЗАПАСУ МЕДИЧНОЇ СЛУЖБИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ МЕДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ І ВІЙСЬК» У МЕДИЧНИХ ЗВО УКРАЇНИ ІЗ ВРАХУВАННЯМ СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ

FEATURES OF TRAINING OF MEDICAL SERVICE RESERVE OFFICERS IN THE PROCESS OF STUDYING THE COURSE "FUNDAMENTALS OF THE ORGANIZATION OF MEDICAL SUPPORT OF THE POPULATION AND TROOPS" IN THE MEDICAL INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION OF UKRAINE TAKING INTO ACCOUNT THE CONTEMPORARY REALITIES

Стаття присвячена особливостям підготовки офіцерів запасу медичної служби у процесі вивчення дисципліни «Основи організації медичного забезпечення населення і військ» у медичних закладах вищої освіти України із врахуванням сучасних реалій. Проаналізовано навчальну програму дисципліни з підготовки студентів медичних ЗВО. Вказано, що підготовка офіцерів медичної служби запасу є одним із пріоритетних завдань кафедри медицини катастроф та військової медицини. Визначено важливі аспекти, які варто врахувати у процесі підготовки офіцерів запасу медичної служби під час вивчення дисципліни «Основи організації медичного забезпечення населення і військ», беручи до уваги сучасні реалії. Констатовано, що запровадження в навчальний процес згаданої дисципліни є досить актуальним і суттєво покращує якість підготовки майбутніх військових лікарів, беручи до уваги зовнішньополітичні умови, в яких нині перебуває Україна. Встановлено, що під час вивчення дисципліни студенти знайомляться з питаннями основних заходів та засобів захисту населення під час надзвичайних ситуацій, правовими, директивними та нормативними актами України щодо перебудови системи медичного постачання лікувальних закладів при виникненні надзвичайних ситуацій, принципами лікувально-евакуаційного, санітарно-гігієнічного та протиепідемічного забезпечення населення у небезпечній зоні, заходами щодо запобігання або зменшення ступеня ураження цивільних чи військових, своєчасного надання медичної допомоги потерпілим та їх лікування тощо. Визначено основні здатності, набуття яких студентами медичних ЗВО передбачає вивчення дисципліни «Основи організації медичного забезпечення населення і військ». Підсумовано, що визначені особливості підготовки офіцерів запасу медичної служби у процесі вивчення дисципліни «Основи організації медичного забезпечення населення і військ» із врахуванням сучасних реалій стануть запорукою подальшого розвитку студентів медичних ЗВО як майбутніх військових фахівців, котрі будуть готові виконувати свою роботу в реальних бойових ситуаціях.

Ключові слова: підготовка офіцерів запасу медичної служби, медичні ЗВО, дисципліна «Основи організації медичного забезпечення населення і військ», сучасні реалії, особливості, навчальна програма.

in the process of studying the course "Fundamentals of the organization of medical support of the population and troops" in medical institutions of higher education of Ukraine, considering modern realities. The educational program of the course for training students of medical institutions of higher education was analyzed. It is indicated that the training of reserve medical service officers is one of the priority tasks of the Department of Catastrophe Medicine and Military Medicine. Important aspects that should be considered in the process of training reserve officers of the medical service during the study of the course "Fundamentals of the organization of medical support of the population and troops" have been determined, considering modern realities. It was established that the introduction of the mentioned course into the educational process is quite relevant and significantly improves the quality of training of future military doctors, considering the foreign policy conditions in which Ukraine is currently placed. It was established that during the study of the course, students become familiar with the issues of basic measures and means of protecting the population during emergency situations, legal, directive and regulatory acts of Ukraine regarding the restructuring of the medical supply system of medical institutions in the event of emergency situations, the principles of medical evacuation, sanitary and hygienic and anti-epidemic provision of the population in the danger zone, measures to prevent or reduce the degree of damage to civilians or military personnel, timely provision of medical assistance to the victims and their treatment, etc. The main abilities, which the students acquire in medical institutions of higher education, require the study of the course "Fundamentals of the organization of medical support of the population and troops". It is concluded that the specific features of the training of reserve officers of the medical service in the process of studying the course "Fundamentals of the organization of medical support of the population and troops" considering modern realities will be a guarantee for the further development of medical higher education students as future military specialists who will be ready to perform their work in real combat situations.

Key words: training of reserve officers of the medical service, medical institutions of higher education, course "Fundamentals of organization of medical support of the population and troops", modern realities, features, educational program.

УДК 378.61:355
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/62.1.26>

Гуменюк В.В.,
докт. пед. наук, доцент,
доцент кафедри медицини катастроф та військової медицини
Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького

Чаплик В.В.,
канд. мед. наук, доцент,
завідувач кафедри медицини катастроф та військової медицини
Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького

Гуменюк О.М.,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри стоматології дитячого віку
Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького

The article is devoted to the peculiarities of the training of reserve officers of the medical service

Постановка проблеми у загальному вигляді. Організація медичного і фармацевтичного забезпечення в умовах надзвичайних ситуацій

передбачає проведення комплексу заходів, спрямованих на забезпечення постраждалого населення і військ необхідними лікувальними засобами

шляхом їхнього раціонального відбору, забезпечення контролю якості та належних умов їх зберігання, підвищення ефективності фармакотерапії, оптимізації надання професійної інформації для медичних працівників та пацієнтів [4, с. 296]. Усе це потребує відповідних знань і вмінь, які студенти медичних ЗВО мають можливість здобути під час підготовки на кафедрі медицини катастроф та військової медицини.

Військова медична освіта в Україні базується на основних принципах організації та вимогах загальнодержавної системи медичної освіти з урахуванням досягнень у цій сфері цивілізованих держав світу. Сучасні науковці, здійснивши аналіз світової системи медичної та військово-медичної освіти, вказують на те, що підготовка фахівців медичної галузі є тривалим та безперервним процесом, який потребує значного напруження творчих сил як викладачів, так і студентів при засвоєнні відповідних теоретичних знань, практичних умінь і навичок [5, с. 299].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Упродовж останніх років питання підготовки лікарів, здатних професійно надавати висококваліфіковану медичну допомогу не лише в умовах мирного часу, а й у бойових та надзвичайних ситуаціях, набуває неабиякої актуальності. Зокрема, дослідниками визначаються різні аспекти професійного психологічного відбору майбутніх медиків на кафедрі медицини катастроф та військової медицини (О. Березнюк [1]); розглядаються ефективні шляхи оптимізації підготовки офіцерів медичної служби запасу (В. Чаплик [5]) та ін. Проте особливості підготовки офіцерів запасу медичної служби, зокрема у процесі вивчення дисципліни «Основи організації медичного забезпечення населення і військ» у медичних закладах вищої освіти (ЗВО) України з урахуванням сучасних реалій ще не достатньо вивчені.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. За роки незалежності України та створення власних Збройних Сил України (ЗСУ) система підготовки офіцерів запасу медичної служби для Української армії зазнала істотних змін. Дослідники зазначають, що підготовка таких фахівців повинна відповідати сучасним вимогам щодо їх діяльності в умовах надзвичайних ситуацій, у тому числі в умовах війни, яка продовжується уже тривалий час в Україні. Офіцер медичної служби повинен знати основні принципи ведення бойових дій, особливості перебігу і лікування бойової травми, вміло організувати і проводити лікувально-евакуаційні, санітарно-гігієнічні та протиепідемічні заходи [5, с. 299].

Враховуючи сучасні умови, коли Україна перебуває у воєнному стані, питання підготовленості медичної служби, особливо військових медичних працівників, займає особливо важливе місце

у медичній освіті. Тому викладачі кафедр медицини катастроф та військової медицини медичних ЗВО перебувають у пошуку нових методів підготовки, що відповідатимуть новим реаліям, враховуючи особливості та сучасні вимоги до освіти й професійної діяльності працівників медичної галузі в нових умовах.

Мета статті полягає у визначенні особливостей підготовки офіцерів запасу медичної служби у процесі вивчення дисципліни «Основи організації медичного забезпечення населення і військ» у медичних закладах вищої освіти України з урахуванням сучасних реалій.

Виклад основного матеріалу. В умовах модернізації вищої військової школи України важливими актуалітетами окреслюються проблеми вдосконалення системи підготовки не тільки кадрових офіцерів, а й офіцерів запасу в цивільних ЗВО. Особливого значення набувають питання підвищення якості підготовки офіцерів запасу в медичних університетах, які покликані виконувати функції як військових спеціалістів, так і фахівців медицини. Відтак підготовка офіцерів медичної служби запасу є одним із пріоритетних завдань, які окреслюються перед викладачами кафедри медицини катастроф та військової медицини у ЗВО медичного профілю [1, с. 60].

Згідно вимог Постанови Кабінету Міністрів України № 143 від 25.03.2015 р. «Про оптимізацію мережі військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів» та з метою належної організації військової підготовки студентів за програмою підготовки офіцерів запасу медичного фаху, відповідно до вимог статті 11 Закону України «Про військовий обов'язок та військову службу» з 2015–2016 навчального року для студентів медичних ЗВО введено дисципліну «Основи організації медичного забезпечення населення і військ» замість дисципліни «Цивільний захист».

Як зазначають дослідники, введення в навчальний процес такої дисципліни спрямовується на виховання у студентів почуття любові до України, формування в майбутнього лікаря готовності працювати у складних оперативних умовах тощо. Таким чином актуалізується проблема виховання в студентів медичних ЗВО таких особистісних якостей, які необхідні майбутньому офіцеру медичної служби для грамотного навчання та виховання підлеглих, зміцнення військової дисципліни, підтримання постійної бойової готовності та здійснення кваліфікованої професійної роботи в бойових умовах. Відтак, враховуючи зовнішньополітичні умови, складну внутрішню ситуацію, що призводить до людських втрат як на мирних територіях, так і на лінії фронту, в яких нині перебуває Україна, запровадження в навчальний процес згаданої дисципліни є вкрай актуальним і суттєво покращує якість підготовки майбутніх військових

лікарів [5, с. 302-303], покликаних надавати необхідну медичну допомогу в різних умовах.

Вивчення дисципліни «Основи організації медичного забезпечення населення і військ» для офіцерів запасу медичної служби в медичних ЗВО України з урахуванням сучасних реалій відбувається відповідно до вимог часу, високих стандартів медичної практики та наукових досягнень. Процес підготовки офіцерів запасу медичної служби має на меті надання їм необхідних знань, умінь та навичок для ефективного функціонування в системі медичного забезпечення у різних умовах.

У рамках вказаної дисципліни майбутні лікарі знайомляться з питаннями основних заходів та засобів захисту населення під час надзвичайних ситуацій, силами та засобами Державної служби медицини катастроф, правовими, директивними та нормативними актами України щодо перебудови системи медичного постачання лікувальних закладів при виникненні надзвичайних ситуацій, принципами лікувально-евакуаційного забезпечення в системі Державної служби медицини катастроф, санітарно-гігієнічним та протиепідемічним забезпеченням населення у небезпечній зоні тощо. Студенти медичних ЗВО також знайомляться із заходами щодо запобігання або зменшення ступеня ураження цивільних чи військових, своєчасного надання медичної допомоги потерпілим та їх лікування [2, с. 44].

Так, відповідно до Навчальної програми дисципліни визначено її основні цілі, які передбачають проведення заходів організації медичного забезпечення в умовах надзвичайного стану, а також планування заходів проведення та управління діяльністю військового лікаря. Основними завданнями вивчення дисципліни «Основи організації медичного забезпечення населення і військ» є: «опанувати основи організації медичного забезпечення населення і військ як складової системи медичного забезпечення населення держави з урахуванням основних положень Кодексу цивільного захисту, Закону «Про екстрену медичну допомогу», Воєнної доктрини України; засвоїти організацію і порядок проведення лікувально-евакуаційних заходів серед цивільного населення і військ в залежності від масштабу та характеру санітарних втрат у військах та серед населення» [3, с. 5].

Вивчення цієї дисципліни передбачає набуття студентами медичних ЗВО таких здатностей:

- розв'язувати спеціалізовані задачі різного типу складності та практичні проблеми у професійній діяльності в галузі охорони здоров'я, чи в процесі професійної підготовки, що передбачає проведення досліджень, здійснення інноваційної діяльності;
- застосовувати здобуті знання в практичних ситуаціях;
- здійснювати саморегуляцію, ведення здорового способу життя, демонструвати адаптацію та дії в новій ситуації;

- обирати стратегії спілкування, працювати в команді, здобувати навички міжособистісної взаємодії;

- виявляти здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу задач, визначеного і наполегливого ставлення щодо вирішення поставлених завдань і взятих обов'язків;

- проведення лікувально-евакуаційних заходів, а також визначення тактики та набуття навичок надання екстреної медичної допомоги і виконання медичних маніпуляцій [3, с. 5-6].

Задля забезпечення формування у студентів вище згаданих здатностей, зафіксованих у навчальній програмі, визначаємо певні *особливості*, які варто врахувати у процесі підготовки офіцерів запасу медичної служби в процесі вивчення дисципліни «Основи організації медичного забезпечення населення і військ», беручи до уваги сучасні реалії, серед яких:

- розробка актуалізованої навчальної програми, яка систематично оновлюється й доповнюється з урахуванням нових методів лікування, діагностики, а також адміністративних змін у медичних установах та військових структурах;

- використання сучасних методів навчання, таких як інтерактивні лекції, Навчальні тренінги, практичні симуляційні заняття, ситуативні справи, кейс-стаді, віртуальні симулятори тощо, що сприяє більш глибокому розумінню матеріалу та підготовці студентів до реальних викликів у системі охорони здоров'я в сучасних умовах;

- акцент на розвиток практичних навичок, які можуть бути застосовані у реальних ситуаціях, а саме – навички надання першої допомоги, організації медичного обслуговування в умовах кризи тощо, а також можливість пройти практику в різних медичних закладах, військових лікарнях;

- розуміння майбутніми офіцерами запасу медичної етики та деонтології, професійних стандартів професійної поведінки, конфіденційності та відповідальності перед пацієнтами;

- залучення студентів до наукових досліджень у галузі медицини та медичної організації, що сприяє розвитку критичного мислення, поглибленню знань, активізації самоосвітньої діяльності, використанню творчого підходу до вирішення нестандартних завдань у роботі за фахом у нових умовах;

- застосування інформаційних технологій у навчальному процесі, що сприяє підготовці офіцерів запасу до використання електронних медичних систем, медичних баз даних тощо.

Підготовка офіцерів запасу медичної служби у медичних ЗВО України у сучасних реаліях поєднує в собі декілька важливих особливостей у процесі вивчення дисципліни «Основи організації медичного забезпечення населення і військ». Оскільки сучасний світ та військові конфлікти

вимагають від медичних працівників не тільки теоретичних знань, але й навичок швидкої та ефективної дії на місцях подій, у навчанні майбутніх медиків доцільно акцентувати увагу на практичних аспектах медичної допомоги в нестандартних умовах та надзвичайних ситуацій. Важливим питанням постає забезпечення практичного досвіду для майбутніх офіцерів запасу шляхом стажування в медичних закладах, військових частинах та на симуляційних тренажерах. Учасники навчального процесу покликані навчитися використовувати сучасні медичні технології та обладнання, які дозволяють забезпечити високий рівень медичної допомоги та діагностики.

З огляду на складність та різноманітність завдань медичної служби, у навчанні офіцерів запасу доречно поєднувати зміст інших дисциплін, таких як військова тактика, психологія, лідерство та управління. Тому в освітніх програмах необхідно вносити питання, що відображають сучасні досягнення в медицині та організації медичного забезпечення. Врахування найкращих практик медичної підготовки в інших країнах та участь в міжнародних партнерських акціях може сприяти урізноманітненню програм професійної підготовки майбутніх фахівців медичної галузі.

Урахування згаданих особливостей дасть змогу забезпечити високий рівень професійної підготовки офіцерів запасу медичної служби в. Очікуваним результатом може бути готовність випускників медичних ЗВО до ефективної діяльності в умовах сучасних викликів та надзвичайних ситуацій.

Висновки. Враховуючи різні аспекти підготовки офіцерів запасу медичної служби у процесі вивчення дисципліни «Основи організації медичного забезпечення населення і військ», зазначимо, що професійна підготовка майбутніх фахівців медицини відбувається з урахуванням сучасних тенденцій та вимог, що дозволяє підготувати висококваліфікованих спеціалістів, готових ефективно діяти в медичній галузі у сучасних реаліях. Проаналізовані та враховані особливості підготовки стануть запорукою подальшого професійного та особистісного розвитку студентів медичних ЗВО

як майбутніх військових фахівців, котрі будуть готові виконувати свою роботу у медичній сфері в реальних бойових ситуаціях.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у розробці та апробації сучасних навчально-методичних матеріалів для дисципліни «Основи організації медичного забезпечення населення і військ», що сприятиме оптимізації підготовки майбутніх офіцерів запасу медичної служби, дасть змогу студентам апробувати можливі ефективні способи надання медичної допомоги в умовах навчання, щоб засвоїти необхідні вміння і навички в безпечних умовах освітнього процесу в медичному ЗВО.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Березнюк О. П., Сорокіна О. Ю., Карлович О. Л. Деякі аспекти професійного психологічного відбору на кафедрі медицини катастроф та військової медицини. *Актуальні питання вищої медичної (фармацевтичної) освіти: виклики сьогодення та перспективи їх вирішення*: матеріали XVIII Всеукр. наук.-практ. конф. в онлайн-режимі за допомогою системи microsoft teams (Тернопіль, 20–21 трав. 2021 р.) / Терноп. нац. мед. ун-т імені І. Я. Горбачевського МОЗ України. Тернопіль: ТНМУ, 2021. С. 60–63.
2. Кандиба В. П., Пилипенко Н. О., Кратенко Г. С., Ларічева Л. В., Мартиненко М. В. Викладання дисципліни «Основи організації медичного забезпечення населення та військ» для студентів медичних ВНЗ у сучасних умовах. *Science Review*. 2018. 8 (15). С. 42–44.
3. Навчальна програма дисципліни «Основи організації медичного забезпечення населення і військ». Підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти. Галузь знань 22 «Охорона здоров'я», Спеціальності: 222 «Медицина», 228 «Педіатрія». Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2022. 16 с.
4. Олійник П., Чаплик В., Гуменюк В. Профілактика і лікування нервово-психічних розладів в умовах надзвичайних ситуацій. *Сучасні тенденції розвитку освіти й науки: проблеми та перспективи*. 2021. Вип. 8. С. 291–298.
5. Чаплик В., Петрук С. Оптимізація підготовки офіцерів медичної служби запасу. *Сучасні тенденції розвитку освіти й науки: проблеми та перспективи*. 2021. Вип. 8. С. 298–304.